

Ramon Llull (1232. — 1316.)

Vladimir ČEPULIĆ*

Sažetak

Katalonski blaženik Ramon Llull (1232.–1316.) sav je svoj život nakon vlastitoga obraćenja 1263. posvetio misijskomu cilju: evangelizaciji — obraćenju nevjernika i reevangelizaciji — poticanju katolika na život u skladu s vjerom na osobnoj, društvenoj i crkvenoj razini. Njegova izvrsna književna djela posve su u službi toga cilja. Bio je istodobno mistik, pun ljubavi prema Bogu, i znanstvenik pun povjerenja u snagu logičkoga zaključivanja — također i u području duhovnosti. Prvi je u svijetu romanskih jezika pisao filozofske i znanstvene rasprave na narodnom jeziku. Napisao je preko 250 djela na katalonskom, latinskom i arapskom. Snažno obilježen franjevačkom duhovnošću, ujedno je po misionarskim metodama poštivanja i suživljavanja s kulturom misijske zemlje preteča isusovačkih duhovnih velikana poput Mattea Riccija. Svojim ustrajnim djelovanjem za opće dobro Crkve i društva može biti uzor i katoličkim laicima budućnosti u preuzimanju potpunije odgovornosti njihova zvanja.

1. Uvod

U katalonskom crkvenom kalendaru na dan 27. studenoga zapisano je: bl. Ramon Llull, franjevački trećoredac, mučenik. Tko je on bio? Čime je zaslužio takvo štovanje?

O njemu se može mnogo toga reći. Njegovo ime nose sveučilišta, znanstveni i kulturni instituti. Za katalonski jezik on ima ono značenje koje će kasnije imati Dante za talijanski, Cervantes za španjolski, Marulić i Zoranić za hrvatski. Prvi je veliki katalonski pisac, a napisao je više od dvjesta pedeset djela — na katalonskomu, latinskomu, pa čak i arapskomu jeziku. Bio je pjesnik, romanopisac, filozof, teolog, a uz to i enciklopedist te matematičar. Prožet misionarskim duhom iznosio je papama i kraljevima, sveučilištima i koncilima svoje prijedloge kako pripremati vjerovjesnike za nekršćanske zemlje na Istoku. Tri puta je išao propovijedati muslimanima u Tunisu — prvi put bio je protjeran, drugi put utamničen pola godine pa protjeran, a treći put, kako kazuje tradicija, kamenovan te je od posljedica ka-

Prof. dr. sc. Vladimir Čepulić, Fakultet za elektroniku i računarstvo

Članak je prošireno i prilagođeno predavanje održano 27. studenog 2003. na zajedničkoj priredbi udruge Hrvatski prijatelji katalonske kulture i Mjesnog bratstva Kaptol Franjevačkog svjetovnog reda.

menovanja preminuo, okrunivši svoj život mučeničkom smrću. Na rodnoj Maljorki i u Kataloniji zovu ga kratko — beat Mallorquí — blaženi Maljorčanin.

2. Opće prilike

Razdoblje Ramonova života bilo je veoma burno, kako u pogledu političkih prilika tako i u duhovnome pogledu. U trinaestom stoljeću nastavljaju se križarske vojne, započete koncem 11. stoljeća. Odluka o tome da se udruženim silama oslobodi Sveta Zemlja, koju su osvojili Seldžuci — jedno tursko pleme, donesena je 26. studenoga 1095. Nakon raznih ratnih uspjeha i neuspjeha, pa i zastranjenja — poput preusmjerenja vojne na Egipat u pohod na Bizant i uspostavu Latinskoga kraljevstva početkom 13. stoljeća, godine 1244. kršćani gube Jeruzalem, a 1291. i posljednje uporište u Svetoj Zemlji. Uskoro ipak dolazi do dogovora, kojim se jamčila sloboda hodočašća na kršćanska sveta mjesta.

U trinaestom stoljeću počinje uspješnije oslobađanje Pirinejskoga poluotoka, koji su Arapi — Saraceni (Mauri) držali pod svojom vlašću već preko 400 godina. U Istočnu i Središnju Europu provaljuju pak sredinom stoljeća u silovitom naletu Tatari. Godine 1240. osvajaju Kijev, 1242. porazili su ugarsku vojsku, pljačkaju i naš Zagreb, a u potjeri za hrvatsko–ugarskim kraljem jedan dio dolinom Une odlazi sve do Trogira, dok se drugi sukobljuje s hrvatskom vojskom na Grobničkom polju. Veću tragediju spriječila je kanova smrt i hitno povlačenje Tatara radi rješavanja pitanja kanova nasljednika. Veliki dijelovi Istočne Europe ipak ostaju pod vlašću Tatara. To je stoljeće u Europi obilježeno i međusobnim sukobima europskih država, često zbog dinastičkih pitanja nasljedstva.

Otvaraju se i nova obzorja. U drugoj polovici stoljeća, od 1271. do 1295., Marko Polo boravi u Kini, kojom u to doba vlada mongolska dinastija Yuan, te donosi Zapadu nevjerojatne vijesti o ovoj dalekoj zemlji visoke kulture (*Livre des merveilles*, 1298.). Godine 1288. i franjevac Giovanni de Montecorvo odlazi u Kinu, te se u Peking čak osniva nadbiskupija. S padom mongolske dinastije protjerani su i katolički misionari, a nova velika misija u Kini započet će tek 1583. dolaskom isusovca Mattea Riccija.

U Hrvatskoj je 13. stoljeće obilježeno jačanjem moći knezova bibrirskih — Šubića, kasnije nazvanih Zrinski. Kraljevska vlast podupire razvoj gradova. Nakon odlaska Tatara kralj Bela IV. daje 1242. među ostalim i zagrebačkom Gradecu povlastice kraljevskoga slobodnoga grada uz obvezu gradnje obrambenih bedema, koji su trebali zaštititi grad od kakvih sličnih budućih zavojevača. Sredinom stoljeća u Hrvatskoj je i vrijeme procvata glagoljaštva, osobito nakon povlastice pape Inocenta IV. senjskom biskupu Filipu 1248. kojom se otvara put glagoljaškoj liturgiji, a time i glagoljskoj knjizi. Godine 1288. napisan je i znameniti Vinodolski zakon. U njemu su zapisane odredbe hrvatskoga običajnoga prava.

I u duhovnom pogledu 13. stoljeće obiluje velikim događajima. Osnivaju se prosjački redovi: Red Manje braće — franjevci i Red Propovjednika — dominikanci, svaki sa svojom karizmom, snažno označeni likovima svojih osnivača sv.

Franje i sv. Dominika. Preko Arapa, koji su bili i prijenosnici grčke kulture i znanosti, a i sami veliki znanstvenici i nositelji kulture, Europa upoznaje djela Aristotela, grčku matematiku i drugo. Veliki teolozi toga doba, ujedno i sveci — Toma Akvinski, Ramon de Penyafort, Albert Veliki, Bonaventura, Ivan Duns Skot i drugi — pišu opsežna sustavna djela, oslanjajući se na grčku filozofiju. Dominikanska teologija temelji se na Aristotelu — značajka joj je isticanje razuma, spoznaje Boga, dok se franjevačka oslanja na neoplatonizam i u njoj je naglasak na volji — ljubavi prema Bogu.

Među svjetovnjacima također dolazi do velikih duhovnih gibanja, posebice u smislu pokorničke duhovnosti. Laici, ostajući u svijetu, izgrađuju prikladnu, sebi vlastitu duhovnost. U tome su osobito povezani s franjevcima. Za njih je sv. Franjo osnovao i posebni »Treći red« — prvi red su redovnici Manja braća, a drugi redovnice Klarise. Neke od duhovnih težnji toga vremena i zastranjuju te se pojavljuju krivovjerja, hereze, poput katarata i albigenza. Proti njima se organiziraju vojne, a među njih odlaze i propovjednici, da ih obrate.

Laici, svjetovnjaci, žele bolje upoznati sadržaje vjere te studiraju teologiju, ali i druge znanosti na sveučilištima, koja se u to doba sve više šire. Pišući na narodnom jeziku, ujedno postavljaju temelje pripadnih književnosti. Među njima se ističe Ramon Llull.

3. Životopis

Ramon Llull se rodio 1232. u Ciutat de Mallorca (danas Palma de Mallorca). Otac mu je onamo došao s vojskom katalonskoga kralja Jaumea I. Osvajača, koji je otok oslobodio od Saracena 1229. godine. Mladi Ramon je bio paž na kraljevskom dvoru, družbenik budućega kralja Maļorke Jaumea II.

Nakon bezbrižne trubadurske mladosti oženio se 1257. Blancom Picany i imao dvoje djece, Dominika i Magdalenu. Veliki preokret u njegovom životu dogodio se šest godina kasnije, 1263., u njegovoj 31. godini. Doživio je potresno iskustvo koje je u potpunosti promijenilo njegov život. Jedne noći — dok je pisao neku ispraznu ljubavnu pjesmu — ukazao mu se Krist raspeti. I ne samo tada, nego i pet puta zaredom s razmacima od po nekoliko dana. Nakon razmišljanja shvatio je značenje toga događaja, kako sam kaže, »da je naš Gospodin Bog Isus Krist htio da ostavi svijet i potpuno se preda u njegovu službu«. Promišljajući kako to treba ostvariti postavio si je trostruki cilj: 1) obraćati nevjernike i pri tome biti spreman i umrijeti za Krista; 2) napisati knjigu, »najbolju na svijetu«, protiv zabludama nevjernika; 3) raditi na osnivanju samostana, u kojima će se poučavati arapski i drugi istočni jezici potrebni za misije. Nakon tri mjeseca učinio je i drugi korak. To se dogodilo na blagdan svetoga Franje, kad je u franjevačkoj crkvi slušajući biskupovu propovijed odlučio prodati svoja dobra, osim potrebnoga za uzdržavanje obitelji i napustiti svoj dom. Nema podataka kako je to primila njegova žena, nu po sličnom slučaju u njegovom teološkom romanu *Llibre de Blanquerna*, gdje je ženi obrazloženo protivljenje spriječilo muža da provede sličan naum, može se pret-

postaviti da je ženu uvjerio u ispravnost svoje odluke i da je ona na to pristala. Odmah je pošao na hodočašće u jedno marijansko svetište u Okcitaniji i u svetište sv. Jakova u Galiciji. Na povratku se u Barceloni susreo sa svetim Ramonom de Penyafortom, uglednim i učenim dominikancem, piscem papinskih dekreta, papinim i kraljevim ispovjednikom. Ovaj ga je odgovorio od njegove prvotne zamisli da ode na studij u Pariz, kako bi stekao potrebnu izobrazbu radi provedbe postavljenih ciljeva, i savjetovao mu da se vrati na Maljorku. Nakon povratka zamijenio je svoje odijelo posve jednostavnim, koje je po onodobnim crkvenim običajima označivalo osobu koja se nakon hodočašća odlučila na život u siromaštvu.

Idućih devet godina od 1265. do 1274. posvetio se učenju — bio je samouk, a učio je i arapski od jednog roba Saracena. Živio je pustinjački na brdu Randa na Maljorki i posjećivao obližnju cistercitsku opatiju. U završnim godinama toga razdoblja napisao je opširnu knjigu *Llibre de contemplació en Déu (Knjiga razmatranja o Bogu)*, prvi veliko djelo katalonske literature. Iste godine, 1274., doživio je novo božansko prosvjetljenje na brdu Randa u skladu s kojim je zacrtao svoj opći sustav nalaženja istine, kao snažno sredstvo za obraćenje nevjernika. Iz tog razloga dobio je poslije i nadimak »doctor illuminatus«, prosvjetljeni učitelj. To umijeće nalaženja istine, označeno kao »Ars luliana«, prvi put je prikazao u djelu *Ars compendiosa inveniendi veritatem/L'Art abreujada d'atobar veritat (1274.)* i cijeli ga život promicao, što je uključivalo ne samo više novih redakcija — proširba, prilagodba i pojednostavnjivanja prvotne verzije — nego i primjenu »umijeća« u teologiji i svjetovnim znanostima. Pritom se služio i raznim književnim oblicima kao sredstvima širenja ideala »umijeća« — poboljšanja kršćanskoga svijeta i obraćenja nevjernika.

Svoje ideje priopćuje papama i svjetovnim vladarima kako bi dobio potporu utjecajnih. Veliki uspjeh kao rezultat njegova nastojanja bio je osnutak samostana Miramar na Maljorki 1276. uz podršku kralja Jaumea II. koji je te godine kao mlađi brat nakon smrti oca naslijedio Baleare, Roselló i Montpeller, dok je stariji brat Pere el Gran (Petar Veliki) naslijedio Kataloniju, Aragon i Valenciu. U tom je samostanu, uz odobrenje pape, boravilo 13 franjevac koji su učili arapski i poučavali Llullovo »Umijeće«. Ramon Llull svoje ideje širi i na sveučilištu te na samostanskim učilištima. Godine 1290. dao mu je tadašnji general franjevačkoga reda Ramon Gaufredi dozvolu poučavanja »Umijeća« u franjevačkim samostanima u Italiji. Četiri puta je boravio na Pariškom sveučilištu, na kojem su u tom stoljeću među ostalima poučavali i sv. Toma Akvinski i sv. Bonaventura. Ti boravci bili su i podulji, npr. od 1287. do 1289., 1297. do 1299. i posljednji, od 1309. do 1311., kad je velika skupina magistara i bakalaureata potpisala izjavu odobravanja njegova »Umijeća«, a to je učinio i kancelar sveučilišta. Godine 1311. održava se koncil u Vienneu u Francuskoj. To je doba boravka papa u Avignonu (»Avignonsko sužanjestvo«). Ramon Llull nekoliko mjeseci sudjeluje na koncilu, a jedan od zaključaka koncila je i odluka o učenju arapskoga u misionarskim školama, čime se ispunila davna Llullova želja i ustrajno nastojanje.

Ramon Llull teško je doživljavao gubitak Svete Zemlje te je želio potaknuti pape i kraljeve na novi pohod za oslobađanje zaposjednutih kršćanskih svetišta. U

7. križarskoj vojni umire 1270. i francuski kralj Ljudevit IX. — sveti franjevački trećoredac. Redali su se neuspjesi jedan za drugim. Razjedinjeni kršćani, Zapad bez podrške Bizanta, koji bi imao bitnu ulogu već zbog svoga zemljopisnoga položaja, nisu mogli odolijevati muslimanskim snagama. Nažalost u sukobu s Bizantom, uspostavom Latinskoga kraljevstva, koje su Grci u to vrijeme već dokinuli, samo se je još više produbio bolni crkveni raskol. Nastojanja Ramona Llulla, njegovi spisi kao npr. *Liber de acquisitione Terrae Sanctae*, ostali su bez odjeka na papinskom dvoru, a isto tako je bilo i s njegovim prijedlozima na koncilu u Viennu.

Ramon Llull je bio veliki putnik, u prvom redu radi širenja svojih ideja popravka kršćanskoga svijeta i obraćanja nevjernika, te svoje metode — »Umijeća«, u kojem je vidio snažno sredstvo za ostvarivanje tih ciljeva. Postaje njegova puta bile su opetovano Rim, Pariz, Barcelona, Montpellier, te Napulj, Pisa, Genova, Cipar, Armenia Minor (Cilicija) i drugo. Na tim putovanjima pisao je i mnoga svoja važna djela.

Njegova želja za misionarskim radom nije ostala na teorijskoj razini. Godine 1299. dobio je od katalonskoga kralja dozvolu propovijedanja u svim sinagogama i džamijama kraljevstva. Tri puta je putovao u Sjevernu Afriku, u Tunis. Ondje se osamostalio, proglasio nezavisnim emirat Bugia, koji je ubrzo uspostavio jake trgovačke sveze s katalonskim zemljama, ugovore o trgovačkim konzulatima i o razumijevanju. Godine 1293., nakon što je — prije dvije godine — izgubljen i posljednji kršćanski položaj u Svetoj Zemlji, aragonsko–katalonski kralj Jaume II. sklapa ugovor s egipatskim sultanom, kojim postaje zaštitnik svih kršćana na Bliiskom Istoku (Levantu). Iste 1293. kreće Llull na svoj prvi put u Tunis, gdje je govorio i pred samim tuniškim vladarom, ali bude protjeran. Godine 1307. ponovno odlazi u Tunis, u Bugiu, te bude uhićen i nakon šest mjeseci tamnice zauzimanjem kralja pušten. Na povratku je doživio brodolom blizu Pise, u kojoj 1308. piše nove verzije »Umijeća« — *Art breu i Ars generalis ultima*. Vraća se i pisanju djela *Disputatio Raymundi Christiani et Homeri saraceni*, koje je započeo u Tunisu, ali mu je rukopis bio izgubljen u brodolomu. Treći put kreće u Tunis 1314. Posvećuje neka svoja djela sultanu, a dopisuje se i s katalonskim kraljem. Zadnji rukopisi Ramona Llulla su iz prosinca 1315. U ožujku 1316. umire kamenovan od muslimana, koje je želio obratiti. Tako je doživio — u dubokoj starosti, bile su mu već 84 godine — potpuno ispunjenje prve i najvažnije težnje svoga života — da propovijeda Krista sve do mučeništva. Nije sigurno je li umro već u Tunisu, ili na brodu kojim se vraćao, ili tek nakon povratka u Maljorku. U Kataloniji je uskoro slavljen kao svet čovjek. Kasnije je Crkva dopustila njegovo štovanje kao blaženika.

4. Misao i djela

Cjelokupno Llullevo književno djelo obilježeno je središnjom idejom njegove misli i djelovanja: prvenstvom »prvotne namjere, svrhe« u sučeljavanju s »drugotnom«. Za njega prvotna namjera označuje svrhu radi koje je stvoreno svako ljud-

sko biće: da spozna, ljubi i slavi Boga. Nasuprot tomu, drugotna namjera znači tražiti vlastitu korist. Stavljati drugotnu namjeru ispred prvotne znači zaboravljati razlog našega postojanja. To je za Llulla izvor grijeha i moralne dekadencije, kako pojedinca tako i društva u cjelini. On želi da njegovi spisi budu spisi »prvotne svrhe«, a književni izražaj je tek lijepa posuda u kojoj se pruža čitatelju duhovni sadržaj. Poput svetoga Franje on želi biti Božji »trubadur«, katalonski: »joglar de Déu (žuglá de Deu)«. Riječ »joglar« označivala je pjesnika–glazbenika, koji je pisao i pjevao pjesme.

Ramon Llull je imao veliko povjerenje u razum i logičko zaključivanje. Temeljio ga je na dubokoj vjeri, da se u stvorenom svijetu odražava savršenstvo Stvoritelja, pa je tako i ljudski razum odraz Božje mudrosti. U svojoj argumentaciji, obrazlaganju onoga što izlaže služi se »nužnim razlozima« (»raons necessàries«). Za njega su to razlozi koje smatra nužno prihvatljivim, po sebi očividnim i utoliko neizostavnim u međuvjerskom dijalogu. Uvjeren je da je čovjek sposoban shvatiti istinu, posebice istinu sadržanu u člancima katoličke vjere. Primjer toga je *Knjiga o poganinu i trojici mudraca (Llibre del gentil i dels tres savis, 1274–76.)*, iz njegova početnoga razdoblja pisanja. U tom djelu po jedan židovski, kršćanski i muslimanski mudrac raspravljaju pred poganinom, kojemu žele posredovati radost spoznaje Boga i vječnoga života. Ujedno raspravljaju i o tome koja je od triju vjera istinita, argumentirajući u skladu sa shemama djela *Art abreuçada de trobar veritat*, prvoga u kojemu je Llull prikazao »Umijeće«. Istinita će biti ona koja ne dolazi u protuslovlje s Božjim osobinama i koja daje logičniju i dovršeniju, potpuniju sliku o Bogu i o njegovom odnosu prema stvaranju. Zanimljivo je da na koncu poganin ne priopćuje koja je njegova odluka, premda će čitatelj zasigurno misliti da je izabrao kršćansku vjeru. Time je Llull želio pokazati dobru volju i ostaviti otvorena vrata dijalogu s nekršćanima. U povjerenju u razum kao sredstvo postizanja razumijevanja istinitosti vjere Llull nije bio osamljen u svom vremenu, ali je u tom išao najdalje odričući se citiranja autoriteta, koje se pokazalo neučinkovitim u dijalogu s muslimanima i Židovima. U svojim dijaloškim raspravama smatrao je temeljnima opća shvaćanja o svijetu i o Bogu, prihvatljiva misliocima svih triju vjera. Pri tom je važna relacija »sličnosti« među stvorenim svijetom i Stvoriteljem, u smislu već spomenutoga odraza, što omogućuje uporabu analogije u argumentiranju u oba smjera (*Liber de ascensu et descensu intellectus*). Bog je izvor i uzor sve stvorene stvarnosti i to po svojim osobinama: dobroti, veličini, vječnosti, svemoći, mudrosti, ljubavi, istinitosti, slavi, savršenosti, pravednosti, milosrđu..., koje se odražavaju u stvaranju.

Zbog promicanja »Umijeća«, koje je kao *Ars inveniendi veritatis* dograđivao kroz brojne verzije i promicao u svojim spisima i predavanjima cijeloga života, mnogi su Ramona Llulla smatrali »racionalistom«, te su u tom smislu neke njegove ideje doživljavale u kasnijim vremenima i crkvene osude. On je međutim svjestan međa razuma u shvaćanju vjerskih tajna (*misteria fidei*). Volja, koja se identificira s ljubavlju i gorljivošću, ima u tome bitnu ulogu, prevladavajući ograničenja razuma.

Ramon Llull je istodobno mistik u najboljem smislu te riječi. Njegova mistika, od prvoga djela *Llibre de contemplació en Déu* sve do *L'art de contemplació* razvija drugi aspekt »Umijeća«. U temeljima joj je način molitve i razmatranja, kojemu je srž teorija božanskih dostojanstava, osobina. Ona su međusobno jedno i jedno s Bogom. U *Llibre d'Amic e Amat* i *Arbre de filosofia d'amor* iznosi lijepu i istančanu doktrinu o ljubavi. Citiram: »Reci, ludo, što je ljubav? A on odgovori, da je ljubav ono, što slobodne dovodi u ropstvo, a robovima daruje slobodu« i opet: »Ljubav se nastanila između straha i nade, gdje živi sjećanjem i umire zaboravom... « Llullova mistika oslanja se na razum, ali ima svoj vrhunac u ljubavi. Razum vodi čovjeka k Bogu. Nu kad je dušu doveo pred božanski misterij, povlači se i prepušta vodstvo volji — ljubavi. Razmatranje o stvorovima ima u njegovoj mistici manju ulogu. Istina je da stvorovi, stvoreni na sliku Božjih dostojanstava, označuju savršenstva Stvoritelja. Čovjekov duh se međutim ne treba kod njih zastavljati, nego ih nastojati ostaviti za sobom i uspinjati se prema Bogu. U *Arbre de filosofia d'amor*, Llull piše: »Vidje prijatelj (čovjek) neki lijepi cvijet, koji je stvorio njegov ljubljani (Bog), te reče cvijetu, da ga njegova ljepota potiče da razmišlja o ljepoti svoga ljubljenoga. Stoga mu cvijet odgovori, da mu misli na ljubljenoga nisu baš prave jer onaj tko ima prave misli ljubavi misli na samoga ljubljenoga, prema onomu što ljubljani jest i u skladu s naravi i biti ljubavi.«

Od Llulleva pjesničkoga djela najznamenitije je *Cant de Ramon* (*Ramonova pjesan*), autobiografski spjev koji je, kao i životopis *Vita coetanea* (*Suvremeni život*), neposredno, vlastito Llullovo svjedočanstvo o njegovom životu.

Među Llullovim proznim djelima posebno mjesto zauzima *Llibre d'Evast e d'Aloma e de son fill Blanquerna* (1283.). Blanquerna je lik idealnoga kršćanina koji se posve predaje ljubavi prema Bogu i stavlja u službu ljudima. Roman je podijeljen na pet dijelova u kojima su ocrtni ideali djelovanja pet kršćanskih staleža — svjetovnjačkoga, redovničkoga, biskupskoga, papinskoga i pustinjačkoga. U knjizi se na svakoj stranici, a ima ih nekoliko stotina, nalaze dvije–tri priče, najčešće opisi događaja, koje na zanimljiv, pristupačan način prikazuju neku od vrlina ili poučavaju o nekoj vjerskoj istini. *Knjiga o Blanquerni* (njezin kraći naziv) je roman o teologiji ili drukčije — teologija u obliku romana. I to veoma sustavno protumačena. Ujedno Llull u njoj iznosi na jasan i neposredan način kritiku suvremenoga društva i svoja viđenja potrebnih reforma u crkvi i svjetovnom društvu.

U prvom se dijelu knjige opisuje Blanquernina mladost i život njegovih roditelja Evasta i Alome. Opisuje se njegova odluka da pođe u pustinjake da bi se posvetio kontemplaciji, roditeljski pokušaji da ga od toga odvrata, uključujući i nagovaranje djevojke Natane da sklope brak. On međutim uspijeva nju nagovoriti da se i ona posveti duhovnomu životu. Blanquerna odlazi u prirodu tražeći si novo prebivalište, a roditelji, koji su već prije odlučili povući se i posvetiti se duhovnom životu i djelatnoj ljubavi, prodaju svoje imanje i grade bolnicu, u kojoj poslužuju bolesnike, te proseći milodare uzdržavaju svoj pothvat. Uz to svojim primjerom i svojim intervencijama mnoge obraćaju na pravi put.

U drugom se dijelu knjige najprije opisuje daljnji put Natane, koja poradi majčina protivljenja njezinom odluci da ode u samostan traži utočište kod redovnica.

One ju primaju, ali srdita majka dolazi s rodbinom i žele samostan zapaliti i razoriti. Natana hrabro izlazi pred razjarene ljude i svojim ih govorom uspijeva pridobiti te se i njezina majka pokaje i ostaje pokornički živjeti u blizini samostana. Nakon smrti poglavarice Natana postaje nadstojnica te poučava redovnice i uređuje samostanski život. Blanquernu pak okolnosti, u kojima želi drugima pomoći, dovede do jednoga samostana, u kojem najprije služi, potom biva redovnik. Tu osniva školu za redovnike koji nisu bili dostatno poučeni. Poslije biva zaređen za svećenika. Kad je opat samostana zamolio da ga razriješe dužnosti, redovnici izabiru Blanquernu za novoga poglavara. I on poučava subraću, uvodi promjene i unaprjeđuje duhovni život u samostanu.

U trećem dijelu opisuje se izbor Blanquerne za biskupa, nakon što se dotadnji biskup povukao u samostan, da bi učio arapski i pošao u misije. Opisuje se djelovanje Blanquerne kao biskupa, reforme koje provodi u svojoj biskupiji. Odmah na početku odrekao se dvije trećine svojih prihoda, da bi taj dio stavio u službu biskupijskih potreba.

U četvrtom dijelu biva izabran za papu i sad kao poglavar Katoličke crkve provodi reforme koje će biti korisne za cijelu Crkvu. Kad je smatrao da je učinio ono što je mogao, dao je »ostavku«, odlučivši da preostalo vrijeme života provede pustinjački u Božjoj blizini, daleko od svjetskih poslova, u molitvi i razmatranju — što se opisuje u petom dijelu.

U roman su uključene i dvije posebne knjige: *Llibre de contemplació*, koju je »Blanquerna« pisao kao papa, za duhovnu okrzepu u vrtlogu aktivnoga života, te zapiske Blanquerne pustinjaka *Llibre d'Amic i Amat*, 366 kratkih odlomaka, meditacija o čovjeku — prijatelju, ljubitelju, i Bogu — ljubljenome.

Ova druga knjižica u knjizi o Blanquerni ubraja se među vrhunce katalonske književnosti.

5. Zaključak

Bl. Ramon sav je svoj život nakon obraćenja posvetio dvjema zadaćama koje je prihvatio: obraćanju nevjernika i reformi kršćanskoga svijeta. Polazište mu je konstatacija da većina slijedi drugotnu namjeru — vlastitu korist, a zaboravlja na pojedinačnu i na društvenoj razini prvotnu svrhu — spoznati, ljubiti Boga i služiti mu. Ne skanjujući se kritizirati kako vjerske tako i svjetovne prilike svoga vremena, iznosi radikalne zahtjeve i prijedloge, u mnogim slučajevima utemeljene na franjevačkoj kristocentričnoj duhovnosti, usmjerenoj Evanđelju kao modelu života. Jedna od središnjih ideja reformi, koje iznosi kroz roman o Blanquerni, jest uzdizanje evanđeoskoga siromaštva. Poput sv. Franje pristaša je »Crkve siromaha«. Predlaže crkvenim osobama da se odreknu većega dijela svojih prihoda, potiče bogate na djelotvornu ljubav, a ideal mu je potpuno odricanje od vremenitoga bogatstva i približavanje Kristu dragovoljnim siromaštvom. To je sve potvrdio i vlastitim životom, sav predan promicanju tih ideala, spreman i na mučeništvo.

Za katalonsku kulturu Ramon Llull je od neprocjenjive važnosti. Tijekom povijesti dugo je Llull filozof zastirao literata. U novije vrijeme sve više ga se otkriva i kao velikoga pjesnika i proznoga pisca. Za njega je književnost bila u prvom redu sredstvo prenošenja poruke, no upravo je stoga veoma pazio na stil svojih djela. Stil mu je elegantan, logičan i veoma moderan za 13. stoljeće. Imao je odlučnu ulogu u stvaranju katalonskoga jezika, u koji su se u potpunosti integrirala njegova leksička rješenja, posebice u izgradnji filozofskoga i tehničkoga nazivlja.

Originalnost njegove misli i njegovoga književnoga djela čine ga najistaknutijim likom katalonske kulture kroz sva stoljeća.

Svojim djelima koja zrače dobrotom i ljubavlju prema svakom čovjeku, ovaj Božji zaljubljenik, »enamorat en Déu«, može i nama danas, i onima koji će za nama doći, biti poticaj. Mislim da je vrijedno da toga sina Katalonije upoznamo, zavolimo, od njega učimo te ga u skladu s našim prilikama nasljedujemo. A neka se i on sjeti nas svojim zagovorom u Božjemu gradu, o kojem piše: »Cogità l'amic en la mort, e hac paor tro que remembra la ciutat de son amat, de la qual, mort e amor són portals e entrament« — u prijevodu: razmišljaše prijatelj o smrti i bijaše ga strah, dok se nije sjetio grada svoga Ljubljenoga, kojemu su smrt i ljubav — vrata i ulaz.

RAMON LLULL (1232 — 1316)

Vladimir ČEPULIĆ

Summary

After his conversion in 1263, the Catalan blessed, Ramon Llull (1232 — 1316), devoted his entire life to missionary work which was to involve evangelization (the conversion of infidels) and reevangelization (prompting Catholics to live their faith on a personal, social and ecclesial level). His outstanding literary works are in the function of this goal. He was at the same time a mystic, overflowing with love for God, and a scholar, confident in the power of logical conclusion, which he found to be applicable in the realm spirituality also. He was the first among romance authors of philosophical and scientific discourse to write in his vernacular. He wrote more than 250 works in the Catalan, Latin and Arabic languages. Though marked strongly by Franciscan spirituality, his mode of carrying out his missionary work, not without respect for the foreign culture and also by the use of the »accommodation method«, makes him the forerunner of the great Jesuit spiritual figure Matteo Ricci and others. His constant activity for the common good of the church and society and his responsible attitude toward his vocation should serve as an example to the Catholic laity.

